

Pensar des de l'antropologia (Barcelona, 14-16 de juliol de 1997)

F. Xavier Medina
Ricardo Sánchez

Entre els dies 14, 15 i 16 de juliol de 1997 es va fer a Barcelona el curs d'estiu Pensar des de l'antropologia, organitzat per la Universitat Internacional Menéndez Pelayo i la Fundació La Caixa, i sota la direcció de Mercedes Fernández-Martorell, professora del Departament d'Antropologia Social de la Universitat de Barcelona. En aquest curs, antropòlegs espanyols i internacionals de reconegut prestigi van analitzar els aspectes més rellevants de les societats actuals: la globalització, la multiculturalitat, les minories ètniques, la construcció de les identitats individuals i col·lectives... Una *Antropologia dels mons contemporanis*, podríem dir parafrasejant Marc Augé, que estableixi un diàleg analític des de diferents perspectives teòriques amb la finalitat de debatre sobre les maneres de viure i interpretar les diferents «quotidianitats» contemporànies. Un debat que, sense cap mena de dubte, influeix retroactivament en una reconstrucció de la disciplina antropològica en si mateixa, replantejant els seus pressupòsits i retorn als fonaments, vinculació de les diferents branques de l'antropologia (social, cultural, biològica), noves perspectives experimentals i transdisciplinàries i establint nous objectes i camps d'estudi —la construcció d'Europa, el paper de les minories en la construcció d'estats multiculturalis, l'antropologia de la sexualitat...—.

En un primer bloc, trobem la importància de l'anàlisi de la perspectiva antropològica amb vista a la interpretació d'algunes problemàtiques generades a les societats contemporànies. L'evolució i la dinàmica d'intercanvis de les societats contemporànies ha portat a debatre tres qüestions fonamen-

tales: la globalització, el paper de la identitat en aquestes societats globals, i la interacció (interculturalitat) entre les diferents cultures.

Dins del debat generat sota el concepte de globalització en les ciències socials, la intervenció de Jean Comaroff, directora del Departament d'Antropologia de la Universitat de Chicago, va oferir una nova perspectiva d'estudi des de l'antropologia en la qual el que és global es contextualitza en el que és local. La seva intenció és interpretar aspectes com la pèrdua de sentit de les societats postmodernes producte d'un «nou ordre mundial», tot establint processos comparatius amb aspectes pertanyents a d'altres societats «en transició» estudiades des de l'antropologia clàssica, com són, per exemple, la bruixeria, el tràfic d'òrgans humans o la vulnerabilitat dels infants.

La globalització implica la necessitat d'un important replantejament de les identitats, tant individuals com col·lectives. És en aquest sentit que Anita Jacobson, de la Universitat d'Uppsala, ens crida l'atenció sobre els avantatges d'una perspectiva antropològica sobre aquest tema a partir dels seus estudis sobre els shona i els tonga de Zimbabwe. Reprenent el punt de vista interaccionista de George H. Mead, planteja la construcció de la identitat social i personal a partir del nom propi i la seva relació amb la nomenclatura del parentiu.

Des d'un enfocament diferent, Josep Martí, investigador del Consell Superior d'Investigacions Científiques de Barcelona, ens aproxima a la temàtica de les cultures en contacte i el multiculturalisme. Els fenòmens migratoris i de globalització són la causa, com assenyalava el mateix autor, que la problemàtica

Sessió de les Jornades. Fotografia: Ricardo Sánchez

de les "cultures en contacte" preocupi cada cop més els investigadors socials i humanístics. Des de la seva perspectiva, i després de criticar la idea prou comuna d'«una nació/una cultura», planteja que el multiculturalisme, tal i com s'entén habitualment, no fa sinó contribuir al manteniment d'estructures etnocràtiques de poder, amenaçades pels processos de globalització.

Obrint un segon bloc temàtic, trobem el replantejament que les noves anàlisis de la contemporaneïtat imposen a l'antropologia mateixa en tant que disciplina científica. Merit Melhuus, de la Universitat d'Oslo, aborda des d'aquesta perspectiva d'anàlisi intercultural la necessitat d'un «retorn als fonaments» de la disciplina, és a dir, crítica els plantejaments de l'antropologia postmoderna i propugna la necessitat d'estudis microsocials detallats que ens permetin fer anàlisis transculturals. La comparació etnològica ens permet, des d'aquest punt de vista, anar més enllà de les particularitats i de les localitats, determinant la veritable producció del coneixement antropològic.

Des d'una perspectiva semblant, Verena Stoicke, de la Universitat Autònoma de Barcelona, planteja una nova intersecció dialèctica entre natura i cultura. Prenent com

a exemple el tema de força actualitat, d'altra banda— de la clonació, Stoicke proposa la necessitat de repensar els vincles entre la biologia i la cultura; les noves biotecnologies recuperen el diformisme sexual com a dada natural socialment rellevant amb conseqüències polítiques que impliquen —diu l'autora— noves maneres de domini.

En el context de la definició de la disciplina antropològica des del debat postmodern, Rafael Pérez-Taylor, de la Universidad Autónoma de México, planteja l'antropologia com una «ciència transdisciplinària i integral», que troba en l'experimentació la seva producció teòrica i empírica i que configura el treball de camp com a essència de la disciplina. Per al també mexicà Guido Munch, de la Universidad Nacional Autónoma de México, la utilització del treball de camp i de l'etnografia són eines indispensables que el mateix aplica al cas concret de l'organització cerimonial entre els zapotèques de l'istme de Tehuantepec. La seva anàlisi el porta a concloure que l'estructura i la funció de l'organització cerimonial té les seves arrels en l'antiga cosmovisió zapoteca i continua sent el nucli mateix de la cultura actualitzada.

Com a tercer i darrer bloc, trobaríem aquelles aportacions que

desvetllen la preocupació de l'antropologia contemporània per objectes d'estudi "emergents" que plantegen a la disciplina nous problemes i reptes epistemològics i metodològics. En aquest sentit, Marc Abélès, del Centre National de la Recherche Scientifique de París, planteja l'anàlisi de la construcció d'Europa i de les seves noves institucions de caràcter pluricultural que representen un canvi d'escala en relació amb les polítiques estatals, com un mitjà per alliberar i replantejar les nocions de cultura i d'identitat en les seves relacions amb les pràctiques polítiques dins del discurs antropològic.

Les problemàtiques i les relacions de poder i de convivència que genera el fet multicultural són l'objecte d'estudi de Michael Laguerre, de la Universitat de Berkeley, qui centrà la seva anàlisi en el paper de la constitució nacional nord-americana com a mitjà per a la transformació dels altres ètnics en «minories», enfront dels descendents d'europs com a «grup majoritari». Les particularitats polítiques i jurídiques estableixen els límits de l'alteritat i la distància social i cultural.

El tema de la construcció de l'«alteritat» i de les «minories» es trasllada en l'aportació de José Antonio Nieto, director del Màster en Sexualitat Humana de la UNED, a Madrid, a un camp diferent de les relacions de poder i fins i tot de la «política» en el que té de relacions de dominació i subordinació com és el de la sexualitat. Nieto va remarcar el paper central de la sexualitat en el terreny de les relacions humanes i la paradoxa del silenci antropològic davant d'una temàtica cabdal. Definitivament, les aportacions d'aquest curs ens van demostrar que l'antropologia no és un àmbit científic amb marges delimitats i ben definits. Ben al contrari, ens trobem en un camp en ebullició que replanteja contínuament la seva epistemologia i els seus mètodes, i que és capaç de revisar marcs teòrics i de redefinir els seus objectes d'estudi, i es manté com una disciplina vigent i útil en la interpretació de les societats contemporànies.

II Jornades d'Estudi de la Cultura Fluvial Pirineu-Mediterrània: la consolidació d'una plataforma de col·laboració

(Esterni d'Àneu, 26-28 de setembre de 1997)

**Jordi Abella i Pons
Josep Giral i Balagueró
Àngel Portet i Boixareu**

Durant els dies 26, 27 i 28 del mes de setembre de 1997 van tenir lloc en el marc de l'Ecomuseu de les Valls d'Àneu, les II Jornades d'Estudi de la Cultura Fluvial Pirineu-Mediterrània. En aquest sentit, i continuant amb la dinàmica ja iniciada per les I Jornades, fetes a Tortosa del 4 al 6 de novembre de 1994, es pretenia recuperar novament aquella plataforma de contacte i d'intercanvi a partir de la qual posar en comú les diverses línies de recerca i de treball que en els dos territoris s'estan portant a terme.

Aquestes jornades, que s'organitzen a partir de la col·laboració i la vinculació de diverses entitats i institucions d'àmbit pirinenc i mediterrani com són el Centre de Promoció de la Cultura Popular i Tradicional Catalana, el Museu de Raiers, l'Ecomuseu de les Valls d'Àneu, el Museu del Montsià, el Cen-

tre d'Estudis del Pallars, l'Associació d'Amics i Amigues de l'Ebre, el Consell Comarcal del Pallars Sobirà, el Consell Comarcal de l'Alt Urgell, l'Ecomuseu dels Ports, el Museu de la Noguera i l'INEFC de Lleida (Universitat de Lleida), és una bona mostra de la forta voluntat de crear xarxes interdisciplinàries de contacte i d'intercanvi actives i eficaces que permetin retrobar-nos en un mateix espai de discussió i reflexió.

Són diversos els projectes, les idees, les activitats i les recerques que durant aquests dies s'han posat en comú i que ens han permès comprovar l'important dinamisme cultural d'aquests dos territoris tan allunyats geogràficament però tan units culturalment i històricament. A l'igual que les I Jornades Pirineu-Mediterrània, les línies de treball eren organitzades en diversos àmbits cadascun dels quals s'acom-

panyava d'una ponència marc, on s'adscriu les diverses comunicacions presentades. Història, antropologia, patrimoni natural, museus i patrimoni cultural són, bàsicament, els diversos camps de treball a partir dels quals s'estructuren les Jornades.

Dels quatre àmbits temàtics que es van treballar en les Jornades, possiblement va ser el de museus i patrimoni cultural el més multitudinari i amb més aportacions. Projectes d'exposicions com la que neix de la col·laboració del Museu del Montsià i el Museu d'Història de Catalunya, redefinicions museològiques com la del Museu dels Raiers de la Noguera Pallaresa, rutes patrimonials com la de l'Islam i Catalunya o la ruta dels oficis de l'Alt Urgell, nous projectes com el de l'Ecomuseu dels Ports o el del Museu de la memòria de Vandellòs i importants primícies com la presentació del Comissariat de Gestió del Patrimoni Cultural de Tortosa, són algunes de les comunicacions que van ser presentades, debatudes i comentades durant el transcurs de les Jornades.

L'àmbit d'antropologia, reforçat en gran mesura per algunes comunicacions fruit de les recerques de l'Inventari del Patrimoni Etnològic, com la de l'aprofitament de l'aigua en el Priorat o la pesca fluvial a Tivenys, va implicar un interessant fòrum per conèixer la realitat de les investigacions etnològiques i etnogràfiques en el territori pirinenc-mediterrani. Els jocs tradicionals al Pallars, estudis sobre bruixeria pirinenca, les recerques sobre transport fluvial o els treballs sobre transhumància i cabaneres, són algunes de les aportacions realitzades a les Jornades en aquesta àrea específica.

Si bé l'àmbit de patrimoni natural va ser el menys multitudinari des del punt de vista de comunicacions, el seu interès va venir donat per la taula rodona sobre gestió i desenvolupament del patrimoni natural on participaren representants de diferents col·lectius relacionats amb l'educació ambiental, la gestió de l'entorn i la proposta de nous models de futur, entre els quals cal destacar l'assistència del director general del Patrimoni Na-

